

Nr 24.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1943 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 14, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Spångberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa »skyndsamt utredning rörande sådan ändring av förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, att ersättning må kunna utgå, då sjukdom eller dödsfall inträffat i samband med militärtjänstgöring, även om det kan anses, att sjukdomen eller dödsfallet föranletts av annan orsak än militärtjänstgöringen, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen föranledes».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 1 § ovannämnda förordning, den s. k. militärsättningsförordningen, äro värnpliktiga och vissa vid försvarsväsendet fast anställda, som under militärtjänstgöring i fredstid skadas till följd av olycksfall eller annorledes under dylik tjänstgöring ådraga sig sjukdom, berättigade till ersättning enligt i förordningen stadgade grunder. Förutsättningarna för rätt till ersättning i anledning av sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, regleras närmare i 19 § 1., som har följande lydelse:

Sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, skall anses ådragen under militärtjänstgöring,

därest sjukdomen yppats under tjänstgöringen samt skälig anledning ej finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än tjänstgöringen och att denna icke väsentligen bidragit därtill, samt

därest sjukdomen visserligen icke yppats under tjänstgöringen, men denna skäligen kan antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen.

Vid 1942 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion, nr 150, med samma yrkande som i den nu ifrågavarande. Över nämnda motion, vilken hänvisades till bankoutskottet, inhämtade utskottet utlåtande från riksförsäkringsanstalten, som anförde:

Enligt bestämmelserna i 19 § 1 mom. i 1927 års militärsättningsförordning gälla olika regler beträffande sjukdomar, som yppats under, respektive efter tjänstgöringen. Innebörden av bestämmelserna kan beträffande sjukdom, som yppats under tjänstgöringen, anses vara, att samband mellan tjänstgöringen och sjukdomen presumeras föreligga, för såvitt icke starka skäl tala mot ett dylikt samband. För rätt till ersättning i anledning av sjukdom, yp

pad under tjänstgöringen, kräves förty icke, att samband med tjänstgöringen ådagaläggas eller göres i övervägande grad sannolikt.

En uttömmande redogörelse för den praxis, som utvecklats vid tillämpningen av bestämmelserna i 19 § i förordningen, skulle här föra för långt. Enligt riks försäkringsanstaltens mening måste emellertid på grundval av de vid tillämpningen vunna erfarenheterna starkt ifrågasättas, om tillräckliga skäl för en uppmjukning av bestämmelserna föreligga. I detta sammanhang må erinras om vad anstalten i detta avseende anført i sitt den 27 februari 1941 avgivna underdåniga utlåtande över sociala försvarsberedskapskommitténs förslag till bestämmelser för krig och beredskapstillstånd. Kommittén hade med avseende på sjukdom, som yppades under krigstjänstgöring senare än trettio dagar efter tjänstgöringens början, föreslagit, att ersättning skulle utgivas utan prövning av sambandet mellan tjänstgöringen och sjukdomen. Med anledning härav framhöll riks försäkringsanstalten, att det enligt anstaltens mening icke kunde anses försvarligt att införa en sådan ersättningsprincip. Därvid underströk anstalten de avsevärda ekonomiska konsekvenser, som skulle uppkomma, därest rätt till ersättning utan prövning av sambandsfrågan medgäves för vissa omsättnings- och blodsjukdomar, vissa sinnessjukdomar, lues, kräftsjukdomar, kroniska ledsjukdomar med flera sjukdomar, vilka icke berodde på yttre orsaker eller vilkas samband med sådana kunde vara ovisst. Anstalten yrkade med bestämdhet sådan ändring av de föreslagna bestämmelserna, att sjukdom, yppad under tjänstgöringen, skulle oavsett tidpunkten för dess framträdande bedömas efter samma grunder, som enligt 1927 års militärsättningsförordning gällde för under militärtjänstgöring yppad sjukdom.

Behov av särskilda regler för det i motionen berörda fall, att värnpliktig, som under tjänstgöringen ådragit sig sjukdom, under vården för denna drabbas av annan sjukdom, anser riks försäkringsanstalten icke förefinnas. Såsom exempel på ej sällan uppkommande ersättningsfrågor av hithörande slag må nämnas sådana fall, att skadad eller insjuknad värnpliktig intages på sjukhus och där drabbas av infektionssjukdom. Dylika ersättningsfrågor synas riks försäkringsanstalten kunna tillfredsställande regleras enligt gällande föreskrifter.

Den i motionen föreslagna utredningen bör enligt riks försäkringsanstaltens mening i vart fall anstå i avvaktan på statsmakternas ståndpunktstagande beträffande bestämmelser för krig och beredskapstillstånd.

I utlåtande, nr 42, över motionen II: 150 jämte tre andra motioner om ändringar i militärsättningsförordningen anförde bankoutskottet bland annat:

Förslag till definitiva bestämmelser om ersättning för kroppsskador, som under krig och vissa beredskapstillstånd drabba krigsmaktens personal, har framlagts av sociala försvarsberedskapskommittén. Det torde kunna förväntas, att förslaget inom en nära framtid lägges till grund för framställning i ämnet till riksdagen. Enligt vad utskottet inhämtat har vidare riks försäkringsanstalten nyligen till Kungl. Maj:t avgivit förslag angående ändring i vissa delar av 1927 års militärsättningsförordning. Detta förslag är för närvarande föremål för remissbehandling inom försvarsdepartementet. Det under utarbetande varande förslaget till bestämmelser för krigs- och beredskapstillstånd kan förväntas förutsätta ståndpunkttaganden från statsmakternas sida av väsentlig betydelse jämväl för en revision av fredstidsbestämmelserna.

Vad det i motionen II: 150 väckta förslaget beträffar, åsyftar detsamma, att utredning skulle verkställas rörande sådan ändring av bestämmelserna i 1927 års militärsättningsförordning, att ersättning må kunna utgå, då sjukdom eller dödsfall inträffat i samband med militärtjänstgöring, även om sjukdomen eller dödsfallet kan anses ha föranletts av annan orsak än tjänstgöringen. Riksförsäkringsanstalten har i anledning härav uttalat, att det på grundval av vunna erfarenheter kunde starkt ifrågasättas, om tillräckliga skäl föreläge för en uppmjukning av bestämmelserna på förevarande område. Med hänsyn till svårigheterna att överblicka de konsekvenser — bland annat av ekonomisk art — som skulle uppkomma, därest kravet på samband mellan sjukdomen eller dödsfallet och tjänstgöringen eftergives, finner sig utskottet svårligen kunna intaga annan ståndpunkt än riksförsäkringsanstalten, även om givetvis fall kunna inträffa, där ett avsteg från huvudregeln kan förefalla behjärtansvärt. I förevarande motion har även berörts frågan om ersättning för det fall, att värnpliktig, som under tjänstgöring ådragit sig sjukdom, under vården för denna drabbas av annan sjukdom. Då dylika ersättningsfrågor torde kunna tillfredsställande regleras enligt nu gällande föreskrifter, synes någon ändring på denna punkt knappast vara av behovet påkallad. I anslutning till vad utskottet nu anfört vill utskottet i likhet med riksförsäkringsanstalten uttala, att den i motionen II: 150 föreslagna utredningen i allt fall synes böra anstå i avvaktan på statsmakternas ståndpunktstagande beträffande bestämmelser för krig och beredskapstillstånd.

Utskottet hemställde på grund av vad sålunda anförts, att motionen II: 150 ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Första kammaren godkände utan debatt utskottets hemställan, medan andra kammaren (18: 53) biföll ett under överläggningen framställt yrkande om bifall till motionen. Sedan bankoutskottet i utlåtande nr 51 funnit, att någon sammanjämkning mellan kamrarnas beslut ej läte sig göra, förföll frågan.

Med det förslag till bestämmelser om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under krig eller beredskapstillstånd, som omnämnts i riksförsäkringsanstaltens och bankoutskottets här ovan återgivna utlåtanden, åsyftas sociala försvarsberedskapskommitténs den 10 januari 1941 avgivna betänkande med *förslag till krigspensionsförordning m. m.* (statens off. utredn. 1941: 1). Enligt detta skulle ersättning i anledning av sjukdom, som yppades under tjänstgöring senare än trettio dagar efter tjänstgöringens början, utgå utan prövning av sambandet mellan tjänstgöringen och sjukdomen. Med avseende å sjukdom, som yppades tidigare under tjänstgöring eller efter tjänstgöringens slut, skulle gälla samma regler som i militärsättningsförordningen.

Till stöd för sitt ståndpunktstagande i förevarande avseende yttrade sociala försvarsberedskapskommittén: Enligt 1939 års militära sjukvårdsreglemente medförde all under tjänstgöring uppkommen sjukdom rätt till fri sjukvård. Denna i förhållande till militärsättningsförordningen liberala ståndpunkt torde motiveras av intresset att sjukskriven personal snarast möjligt skulle kunna återgå i tjänst. Då det gällde rätten till kontanta ersättningsbelopp, vilka kunde utgå för ersättningstagarens eller hans efterlevande anhörigas livstid, torde man emellertid icke kunna helt släppa kravet på

ett visst samband mellan skadan eller sjukdomen och tjänstgöringen. Beträffande sjukdom, som yppades under den första tiden av tjänstgöringen, borde på sätt generellt stadgades i militärsättningsförordningen gälla, att sjukdomen presumerades vara förorsakad av tjänsten, låt vara att presumptionen kunde motbevisas. Sjukdom, som yppades senare än trettio dagar från tjänstgöringens början, torde alltid böra medföra rätt till ersättning (frånsett skada eller sjukdom, som uppsåtligen framkallats av den skadade eller sjuke själv, och liknande fall).

För att verkställa *utredning* angående en i sociala försvarsberedskapskommitténs betänkande berörd fråga *rörande arbetsvård åt krigsskadade* ha enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 oktober 1942 tillkallats särskilda sakkunniga. I direktiven för denna utredning har chefen för socialdepartementet anfört bland annat:

I sitt betänkande med förslag till krigspensionsförordning m. m. har sociala försvarsberedskapskommittén framhållit, att hjälpen till de krigsskadade i största möjliga utsträckning borde gå ut på att inlemma dem såsom arbetande medborgare i samhället och att det vore av vikt, att invaliderna redan från början genom en på medicinsk och yrkespedagogisk sakkunskap grundad arbetsterapi inriktades på att kunna försörja sig själva. — — — — —

I fråga om många krigsskadade äro skadorna av den omfattning och beskaffenhet att arbetsträning och yrkesutbildning, som kan beredas i samband med sjukhusvården, icke är tillräcklig för att möjliggöra för den skadade att återgå till arbete. Ytterligare åtgärder för arbetsträning och yrkesutbildning bliva i sådana fall erforderliga. Ehuru åtskilliga av de praktiska frågor, som uppkomma i samband med en dylik fortsatt arbetsvård, icke torde kunna i detalj överblickas på förhand, torde det dock vara ur beredskapssynpunkt av synnerligt värde, att en inventering sker av de härvid uppkommande problemen och att med ledning av erfarenheter från krigförande länder vissa riktlinjer uppdragas och förberedande åtgärder vidtagas såväl för själva yrkesutbildningen som för den arbetsförmedlande verksamhet, som torde bliva nödvändig för att bispringa invaliderna vid sökning av arbetsanställning. Vid sidan av arbetsvården måste givetvis, såsom sociala försvarsberedskapskommittén föreslagit, i flertalet fall utgå penningersättningar till de krigsskadade. Undersökas bör emellertid i vad mån dessa ersättningar kunna så avpassas, att den skadade för sin del bemödar sig om att i största möjliga utsträckning tillgodogöra sig sin arbetsförmåga.

Genom skrivelse den 26 februari 1943 har Kungl. Maj:t uppdragit åt riks-försäkringsanstalten att, med beaktande av vissa till Kungl. Maj:t inkomna framställningar, verkställa en *översyn av militärsättningsförordningen*, särskilt i vad avser förordningens tillämpningsområde samt grunderna för beräkning av värnpliktigas arbetsförtjänst. Frågan om revision av bestämmelserna i 19 § 1. militärsättningsförordningen har icke berörts i skrivel-sen.

Utskottet.

Enligt 19 § 1. militärsättningsförordningen skall annorledes än genom olycksfall förorsakad sjukdom, som yppats under militärtjänstgöring, anses ådragen under tjänstgöringen och medföra rätt till ersättning, om skälig an-

ledning ej finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än tjänstgöringen och att denna icke väsentligen bidragit därtill. Innebörden av detta stadgande kan anses vara, att samband mellan tjänstgöringen och sjukdomen presumeras föreligga och att starka skäl måste förebringas mot ett dylikt samband för att ersättning skall förvägras. För rätt till ersättning kräves alltså icke, att samband mellan tjänstgöringen och sjukdomen ådagalägges eller göres i övervägande grad sannolikt. Då fråga är om sjukdom, som yppats först efter tjänstgöringens avslutande, kräves däremot för rätt till ersättning, att tjänstgöringen skäligen kan antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen.

Av en inför utskottet lämnad redogörelse för praxis på hithörande område har utskottet bibragts den uppfattningen, att nämnda bestämmelser rörande krav på orsakssammanhang mellan tjänstgöring och sjukdom tillämpas på ett för de insjuknade gynnsamt sätt. Uppenbarligen kan kravet på dylikt orsakssammanhang ej helt eftergivnas. Även om skäl kunna anföras för en uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna, torde dock, med hänsyn till vad som anförts om tillämpningen av desamma, behovet av en utredning i sådant avseende ej vara trängande. Då de för krig föreslagna ersättningsreglerna, vilka äro föremål för översyn vid den pågående utredningen rörande arbetsvård åt krigsskadade, kunna tänkas utöva inverkan även beträffande frågan om utformningen av de i fredstid tillämpliga bestämmelserna, anser utskottet i likhet med bankoutskottet vid 1942 års riksdag, att den motionsvis föreslagna utredningen i varje fall bör anstå i avvaktan på statsmakernas ståndpunktstagande beträffande bestämmelser för krig.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 april 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Wistrand*, Forslund, Löfvander, Olof Carlsson**, *Nils Elowsson, Carl Eric Ericsson* och *Holmbäck**;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Cruse*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Johnsson* i Kastanjegården*, *Jansson* i Hällefors*, *Håstad** och *Hedlund* i Rådom*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.